

Apostolien teot 30

Apt. 19:32-20:12

Viime jaksossa tässä Alusta alkaen -ohjelmassa pääsimme Apostolien tekojen luvun 19 jakeeseen 31 asti, eli hyvin jännittävään kohtaan. Demetrios -niminen hopeaseppä oli syyttänyt Paavalia siitä, että hänen julistamansa uusi uskonto vaaransi tärkeän elinkeinon, hopeisten Artemiksen kulttiin liittyvien esineiden kaupan. Siitä kehittyi mellakka, kun väkijoukko suuttui Paavaliin ja siihen, että kaupungin tärkeintä jumaluutta ja siihen liittyvää elinkeinoa halvennettiin. Paavali itse saatiin pidetyksi turvassa, mutta hänen työtovereitaan oli raahattu valtavan väkijoukon mukana kaupungin amfiteatteriin.

Sekasortoa ja puhetaidon voimaa

Jatkamme 19. luvun jakeesta 32.

Teatterissa vallitsi täysi sekasorto. Toiset huusivat sitä, toiset tätä, eivätkä useimmat edes tieneet, miksi oli kokoonnuttu. Sitten väkijoukon huomio kohdistui Aleksandrokseen, jota juutalaiset työnsivät esiin. Aleksandros viittasi kädellään pitääkseen puolustuspuheen. Mutta kun huomattiin, että hän oli juutalainen, kaikki alkoivat yhteen ääneen huutaa: "Suuri on Efesoksen Artemis!" Tätä kesti parin tunnin ajan (Apt. 19:32-34).

Tilanne ei tosiaankaan ollut hallinnassa. Olisi voinut odottaa, että amfiteatterissa olisi esitetty syytöksiä Paavalia tai Artemiksen halventajia vastaan, mutta ei sinne päinkään. Väkijoukko vain huusi joukkohysterian vallassa, eikä useimmilla ollut tietoa siitä, miksi. Silloin joku kaupungin juutalaisten johtohahmo, Aleksandros –niminen, yritti pitää puolustuspuheen. Ilmeisesti kyse oli siitä, että hän halusi Efesoksen juutalaisten puolesta sanoutua irti Paavalista ja hänen sanomastaan. Mutta hän ei päässyt puhumaan. Hänet tunnistettiin juutalaiseksi, ja juutalaiset olivat tunnettuja siitä, että he vastustivat epäjumalien ja niiden kuvien palvomista. Niinpä kansanjoukon kiihko vain kasvoi, ja he alkoivat huutaa kaupungin tunnushuutoa, Efesoksen Artemiksen ylistystä.

Lopulta kaupungin sihteeri sai joukon rauhoittumaan. "Efesolaiset!" hän huusi. "Kaikkihan tietävät, että Efesoksen kaupunki on pantu vaalimaan suuren Artemiin temppeleä ja hänen taivaasta pudonnutta kuvaansa. Tätä ei kukaan voi kiistää. Pysykää siis rauhallisina, älkää tehkö mitään harkitsematonta. Nämä miehet, jotka te toitte tänne, eivät ole temppeleinryöstäjiä eivätkä liioin ole herjanneet meidän jumalatartamme. Jos Demetrios ja hänen ammattitoverinsa haluavat nostaa syytteen jotakuta vastaan, niin sitä varten on käskynhaltijat ja oikeusistuimet - syyttäkööt siellä toisiaan. Jos teillä taas on joitakin muita vaatimuksia, ne käsitellään laillisessa kansankokouksessa. Tästä tämänpäiväisestä voi meille olla seurauksena kapinasyyte, ja meidän olisi vaikea löytää selitystä tälle mellakalle." Näin puhuen hän sai kokouksen hajaantumaa (Apt. 19:35-40).

Tämä Efesoksen korkean virkamiehen puhe on retorisesti taitava. Se alkaa kuulijoiden kehumisella, jolla puhuja voittaa heidän luottamuksensa ja hyväntahtoisuutensa puolelleen. Kaupungin sihteeri

samaistuu kuulijohinsa, jolloin he ajattelevat, että hän on hyvä tyyppi, heidän kanssaan samalla puolella: ”Meidät on pantu vaalimaan Artemiin temppeleitä ja hänen taivaasta pudonnutta kuvaansa. Tätä ei voi kukaan kiistää.”

Vasta tämän jälkeen, huolehdittuaan puheen ns. ”ethoksesta” eli siitä, että hän, puhuja, on kuulijoiden mielestä luotettava ja kuuntelemisen arvoinen, vasta sitten hän pääsee puheensa pääosaan. Siinä hän esittää järkiperusteita (ns. logos): ”Nyt pitää pysyä rauhallisina”. Ja: Syytetyt eivät ole herjanneet meidän jumalatartamme. Ja jos mellakan alkuunsaattajalla eli hopeaseppä Demetrioksella on perusteltuja syytöksiä Paavalia ja hänen kumppaneitaan vastaan, niin käyttäkööt virallisia keinoja.

Lopussa hän palaa vetoamaan kuulijoiden tunteisiin: roomalaisten efesolaisille antama melko laaja itsehallinto oli vaarassa tällaisen mellakoinnin seurauksena. Kannatti järkevinä ihmisinä siis yhteisen edun nimissä rauhoittua.

Millainen voima hienolla puhetaidolla onkaan! Järjetön kiihko loppui siihen paikkaan, väkijoukko hajaantui ja lähti koteihinsa.

Apostolien tekojen kirjoittajan, Luukkaan, eräänä tarkoituksena on tässä kertomuksessa alleviivata sitä, kuinka hallitusmiehet olivat Paavalin suojelijoitaan. Aiemmin, 19. luvun jakeessa 31, kuulumme, kuinka muutamat Vähä-Aasian maakunnan korkeat hallitusmiehet olivat Paavalin puolella, jopa hänen ystäviään. Nyt kuulumme, kuinka Efesoksen kaupunginsihteerin sai Paavalia vastaan kaavailut suunnitelmat raukeamaan.

Tällä Luukas halusi varmaankin sanoa, että ei Jeesuksesta kertova evankeliumi ole suinkaan pelkästään sivistymättömien kansanluokkien asia, vaan se on totta, ja siksi myös oppia saaneet ihmiset voivat vakuuttua siitä.

Paavali lähtee Jerusalemin-matkalleen

Mellakan laannuttua Paavali kutsui opetuslapset koolle ja puhui heille rohkaisevasti. Sitten hän hyvästeli heidät ja lähti kohti Makedoniaa (Apt. 20:1).

Paavali oli ollut jo noin kolme vuotta Efesoksessa. Jo hieman ennen äsken kuvattua mellakkaa hän päättänyt, että hänen työnsä Efesoksessa alkoi olla loppuun saatettu ja oli aika suunnata Makedonian ja Kreikan kautta takaisin Jerusalemiin. Niinpä hän mellakan rauhoituttua kutsui Efeson kristityt koolle ja puhui heille. Ja puhui nimenomaan rohkaisevasti. Se oli varmasti tarpeen kaiken sen jälkeen, mitä he juuri äsken olivat saaneet kokea.

Tulee mieleen, että sellaisen jälkeen Efeson kristityt olivat ehkä hyvin epäileväisiä sen suhteen, että mitä tästä tulee. Pakanuus oli niin valtavan vahvaa ja raivokastakin. Ehkä Paavalin rohkaisuja oli vaikea uskoa.

Mutta Paavali oli rohkaisuissaan oikeassa. Jumala pitää huolen kirkostaan. Evankeliumi voitti pakanuuden hämmästyttävän nopeasti, ja Vähä-Aasiasta ja Euroopasta tuli kristitty; ei tosin vielä näiden uskovien elinaikana.

Matkansa varrella hän kaikkialla rohkaisi uskonveljiä. Saavuttuaan Kreikkaan hän viipyi siellä kolme kuukautta. Kun hän oli aikeissa jatkaa matkaansa meritse Syyriaan, hän sai kuulla juutalaisten salahankkeesta ja päättikin kiertää Makedonian kautta. (Apt. 20:2-3).

Paavali matkusti siis Makedonian halki aiemmilla lähetysmatkoillaan perustamiensa seurakuntien kautta ja kävi niissä puhumassa ja rohkaisemassa kristittyjä. Sitten hän meni Kreikkaan ja kävi siellä mm. Korinttiin perustamaansa seurakuntaa tapaamassa. Siellä hän viipyi noin 3 kuukautta talvella 55-56 jKr. Kun alkuvuodesta 56 jKr. purjehduslausi taas alkoi, Paavali aikoi astua laivaan ja lähteä kohti Syyriaa ja Jerusalemiä. Mutta ilmeisesti hänen vastustajansa aikoivat murhauttaa hänet laivalla, mutta hän sai siitä ajoissa tiedon ja lähtikin matkalleen maitse.

Tähän ajanjaksoon kolmannen lähetysmatkan loppuvaiheessa sijoittuu kommentaarin mukaan mm. 2. Korinttilaiskirjeen ja Roomalaiskirjeen kirjoittaminen. Niitä lukemalla lukemalla saa mielenkiintoisen välähdyksen Paavalin elämästä ja tuntemuksista kolmannen lähetysmatkan aikana:

Lähdin sitten Troakseen julistamaan Kristuksen evankeliumia, ja siellä minulle avautui ovi Herran työhön. Henkeni ei kuitenkaan saanut rauhaa, kun en tavannut siellä veljeäni Titusta, ja niin jätin hyvästit seurakunnalle ja jatkoin matkaa Makedoniaan.

Kiitos olkoon Jumalalle, joka aina kuljettaa meitä Kristuksen voittosaatossa ja antaa meidän kaikkialla levittää Kristuksen tuntemisen tuoksua! Me olemme Kristuksen tuoksu, joka nousee Jumalan eteen; tämän tuoksun tuntevat sekä ne, jotka pelastuvat, että ne, jotka joutuvat kadotukseen. Se on toisille kuoleman haju, joka tuo kuoleman, toisille elämän tuoksu, joka tuo elämän. Mutta kuka on tähän kelvollinen? Me emme ainakaan ole sellaisia kuin ne monet, jotka kaupittelevat Jumalan sanaa. Me julistamme sitä Jumalan edessä ja Kristusta palvelen, väärentämättömänä ja sellaisena kuin se tulee Jumalalta (2. Kor. 2:12-17).

Paavalilla oli siis hyviä hetkiä, jolloin tuntui, että evankeliumin esillä pitäminen onnistui. Mutta sitten oli myös vaikeampia hetkiä:

Makedoniaan tultuamme emme saaneet hetkenkään rauhaa. Meitä ahdistivat kaikenlaiset vaikeudet, ulkoapäin taistelut, sisältäpäin pelot. Mutta Jumala, joka rohkaisee masentuneita, lohdutti meitäkin antamalla Tituksen tulla luoksemme. Hänen tulonsa lisäksi meitä lohdutti myös se rohkaisu, jota hän oli saanut teidän luonanne. Hän kertoi, kuinka te ikävöitte minua, kuinka nyt surette ja kuinka kiivaasti pidätte minun puoltani, ja se on vielä enemmän ilahduttanut minua (2. Kor. 7:5-7).

Palataan Apostolien tekojen lukuun 20.

Hänen mukanaan lähtivät beroialainen Sopatros, Pyrrhoksen poika, tessalonikalaiset Aristarkos ja Sekundos, derbeläinen Gaios, Timoteus ja aasialaiset Tykikos ja Trofimos. Nämä menivät edeltä ja odottivat meitä Troaksessa. Me muut purjehdimme happamattoman leivän juhlan jälkeen Filippistä, ja viisi päivää matkattuamme

saavuimme Troakseen heidän luokseen. Viivyimme sitten siellä viikon ajan (Apt. 20:4-6).

Tässä kohden Apostolien tekojen teksti jälleen aivan yllättäen vaihtaa kerronnan ”me” -muotoon. Kyse on ilmeisesti siitä, että tekstin kirjoittaja, Luukas, on itse ollut mukana Paavalin matkan tällä osalla, ja käytti siksi tekstiään myöhemmin kirjoittaessaan avuksi matkapäiväkirjaansa, jota hän oli tuolla matkalla pitänyt. Luukas oli siis lähtenyt laivalla Makedonian Filippistä ja purjehtinut sieltä Paavalin ja kumppaneiden luo salmen yli Aasian puolelle Troaksen kaupunkiin. Sinne Paavali oli mennyt aiemmin, pääasiassa maata myöten, paitsi tietenkin sen viimeisen etapin Euroopasta Aasiaan, joka piti mennä laivalla.

Paavali herättää kuolleen Eutykoksen

Sapatin mentyä, viikon ensimmäisenä päivänä, kokoonnuimme murtamaan leipää. Paavali, jonka seuraavana päivänä oli määrä jatkaa matkaansa, puhui koolla oleville, ja puhe pitkittyi puoleenyöhön saakka (Apt. 20:7).

Tästä kohdasta näkee, että ensimmäiset krisityt viettivät jumalanpalvelusta sunnuntaina eli sapatin jälkeisenä päivänä. Tämä johtuu siitä, että se oli Kristuksen ylösnousemuksen päivä.

Mielenkiintoista on myös se, että heidän jumalanpalveluksensa koostui samoista osista kuin nykyinen messu: ehtoollisesta eli ”leivän murtamisesta” ja Jumalan sanan julistamisesta.

Tuollainen puoleen yöhön asti jatkuva puhe ei kuitenkaan ollut tavallista jumalanpalveluselämää, vaan johtui siitä, että Paavali piti seurakunnalle jäähyväispuhetta ennen seuraavana päivänä tapahtuvaa lähtöään.

Ylimmän kerroksen huoneessa, jossa olimme, paloi monta lamppua. Muuan Eutykos-niminen nuorukainen istui ikkunalla, ja kun Paavali yhä jatkoi puhettaan, hän vaipui syvään uneen ja nukuksissa putosi kolmannelta kerroksesta alas. Hänet nostettiin kuolleen maasta. Mutta Paavali meni alas, painautui häntä vasten, kietoi kätensä hänen ympärilleen ja sanoi: ”Älkää hätäilkö, hän on hengissä.” Paavali palasi sitten yläkertaan, mursi leipää ja söi. Hän keskusteli opetuslasten kanssa vielä pitkään, aina aamunkoittoon saakka, ja lähti sitten. Poika vietiin elävänä kotiin, ja kaikki olivat iloisissaan ja rohkealla mielin (Apt. 20:8-12).

Olen kuulevinani Luukkaan kuvauksessa pientä hyväätahtoista arvostelua siitä, että Paavali puhui niin pitkään, että kuulijat alkoivat nukahdella. Eutykos oli varmaankin siksi istunut ikkunalla, koska yläsali oli niin täynnä, ettei muualle mahtunut.

Oli se seurakunnalle aivan tavaton järkytys, kun he tajusivat, että nukkuva nuorukainen oli mätkähtänyt kolmannelta kerroksesta alas ja kuollut! Mutta Paavalille Jumalan apu tuntui olevan tässä tapauksessa melkein kuin itsestään selvää. Hän painautui kuollutta poikaa vasten, vähän samalla tavalla kuin Vanhan testamentin profeetta Elia teki aikoinaan Sarpatin lesken kuolleelle pojalle (ks. 2 Kun. 17:17-24), ja totesi, että Eutykos oli hengissä. Sen enempää Paavali ei tilanteeseen kiinnittänyt huomiota, vaan meni takaisin yläsaliin ja rupesi syömään, keskusteli seurakuntalaisten kanssa aamuun asti ja lähti sitten pitkälle jalkapatikalle kohti satamaa.

Vasta tässä vaiheessa Luukas puhuu uudelleen Eutykoksesta. Poika oli kuin olikin elossa, mikä tietenkin rohkaisi seurakuntalaisia, jotka varmaan muutoin olisivat olleet haikeilla mielin Paavalin lähdön vuoksi.